

Æ signalmand fra Stenbjerg

Af JØRGEN PEDERSEN

EN de mange, jeg har gemt i erindringen fra min barndomskyst, er signalmanden Kræn Knudsen Hede - eller som han i daglig tale benævntes: Krebl Kræn Knudsen. Tilnavnet havde han, fordi han havde pådraget sig en hofteskade, som havde gjort ham halt, tillige fordi der i nærheden fandtes en mand af samme navn - og så havde man styr på det problem. Kræn Knudsen var en lille tæt, grå mand, mild, og omkring de 70 i min drengetid.

Selvfølgelig havde han fuldskæg som flertallet af fiskere i de tider, og iøvrigt et lille rundt ansigt, med et par spillende brune øjne, der på en gang var milde og overbærende - det sidste havde vi drenge hårdt brug for. Han boede i et gammelt lavt vestkysthus med stråtag sammen med konen Kårn Mari, og i forlængelse af stuehuset var der stald og lade, hvor der var plads til en ko og fire - fem får, der, når man nåede august skulle have grønne briller på, for overhovedet at opspore et grønt strå på den lille ejendoms sandede agre.

Alt i de lave stuer var rent og skuret, så ihærdigt, at malingen på bænke og døre ikke mere var, hvad det havde været engang - ligesom gulvene var hvidskuret. For sengene - der var to, der stod op ad sidevæggen i dagligstuen - var der forhæng af mønstret bomuld med en hvid kant af broderi. I tidernes morgen havde der sikkert været alkovedøre for sengene. Desuden var der storstue eller som den også benævntes "æ pæn stow". Der stod en dragkiste med messinglysestager og diverse fotografier i ramme. Det var et lille smalt køkken, samt bryggers med åbent ildsted - og så man op i den, fik man et stærkt indtryk af, at de to ingen nød led, da der hang rækker af røgede varer som pølser, fåreskinker, sild og pighaj m. m. Jo, Kårn Mari havde ord for at være en dygtig kone, der foretog husets ærinder, og jeg mindes hendes købmandsture, iført vadmelkskjole, hvidt hovedklæde og med rygkurv.

Kræn Knudsen havde været en dygtig fisker, indtil han pådrog sig denne hofteskade, der gjorde ham uskikket til at fortsætte som kystfisker. De var begge indremissionsfolk, søgte kirken i Stenbjerg indtil alderdom og svaghed forhindrede det, og jeg husker endnu de to side om side komme op over klitbakkerne til kirken, iført ulasteligt stadstøj.

Han kunne fortælle om halvfemsernes hårde havture i små sejlbåde, der rev hans bror og tre voksne sønner væk. De kæntrede en januarnat i snetykning, hvor blev aldrig oplyst, men folk mente, at de enten var sejlet lige ind i revlebroddet, eller deres sejl var blevet stivfrosset af overvand, og derved for tung at føre. Faderen og yngste søn drev ind på kysten her, de to andre sønner mentes drevet ind på norskekysten. En tragedie - som så mange andre i de tider.

* * *

Stenbjerg landingsplads manglede en signalmand, og den hyre fik så Kræn Knudsen formedelst vel ca. 100 kr. årligt mod at være på stranden hver dag i året, der var havvejr. Det var ingen direktørgage, vil man mene, men

ved siden af deres alderdomsunderstøttelse, som det da hed, værd at tage imod - og med lønnen fulgte al den fisk, de havde brug for i hjemmet. Jeg erindrer aldrig at have set signalmanden med anden hovedbeklædning end en stiv grå hat. Den bar han i alle årstider.

Om efterår og vinter var det vi drenges arbejde at hente fars kroge på stranden. Og det var ingen ked af - særlig da, når der lå et lag sne, så slæden kunne tages i brug. Det var lettere end at bære de tunge truge med kroge på ryggen, og det med slæden havde også en anden fordel, der af vi drenge prioriteredes lige så højt - at få flest mulige herlige slædeture ned over de store havbjerge, der strakte sig ned til landingspladsen. Derfor var det i hver drengs interesse, at bådenes landing trak ud.

* * *

Var vi så omsider blevet trætte og forfrosne, og fars båd stadig lod vente på sig - da var signalhuset vort redning.

Her levede signalmanden sit halve liv. Her var der en stue, hvor fiskere kunne kante sig ind, og et mindre rum, hvor signalmandens seng stod op imod væggen, ligesom der også knebent var plads til en lille rund kakkelovn, der var rød af rust, men på vinterdage var gløhed, for jeg tør nok antyde, at vi drenge holdt temperaturen oppe, ved til overmål at fylde den med de pinde, som Kræn Knudsen majsommeligt hentede ind til den fra stranden - selvfølgelig til det samme - men som han medgav os: Til rimelighed!

Selv hans seng gik ikke ram forbi, skønt han i sin daglige dont med sin propre Kårn Mari, måtte holde strengt på sin eneret til dette møbel. Men nød bryder som kendt alle love, og der var kneben plads til en halvsnæs knægte, der som oftest sloges, så fjerene røg fra de rifter, dynen havde efter utallige lignende affærer.

Hvad drenge ellers får at brydes over - - ja, det kunne være en fræk påstand om, at den ene fars båd var bedre sejlede end den andens, eller måske endda var udstyret med en motor, der var bare én HK stærkere - og da var håndgemænget eneste mulige udgang.

Så skete det jo, at gammel Kræn Knudsen pludselig stod der i døråbningen, endnu inden den sidste fjer havde fulgt tyngdeloven, og var nået til leje på gulvet. Hans blik gik først til sengen, derefter til kakkelovnen, der ikke med rimelighed kunne yde mere end tilfældet var - for derefter at standse i drengeflokken. Så fulgte de ord, der var frygtet allermost: Æ ska fotæl jæ'r får, hvikke dreng i ær, når han lænner.

Hidtil havde han aldrig benyttet truslen, blot truet - men man vidste jo aldrig - - -

Og nu stimlede hele flokken sammen om den lille grå mand - der i parantes bemærket hverken havde drenge eller piger i sit ægteskab med Kårn Mari, og det var synd for dem begge. Vi tilbød ham hjælp til alt, ganske enkelt, såsom at hente pinde på stranden, hjælpe ham lygterne ned til stativerne gennem det bløde sand, hvori han var skidt

gående - og ja, det gik som det altid gik. De milde brune øjne fik endnu engang glansen vi ku' li' - han overgav sig.

* * *

Der var tale om petroleumslygter, ophængt på en to meter høj stang med korsfod, tre ialt og anbragt i linie øst-vest midt i lejet, som gav bådene landingsretningen. Disse lygter havde kuglerundt glas, noget i størrelse som en fodbold, og kunne lyse, selvom jeg må sige at det lignede skamros, når Kræn Knudsen kaldte dem - lanterner.

Da de nu var behørigt opfiredt, kunne bådene for den sags skyld lande når som helst. Var der derimod - som signalmanden benævnte det - "vrining i æ hav", med tilløb til sø over revlen, da gjorde lanterner på stranden det ikke alene. Så måtte, der sættes en ballon, senere, hvis det blev værre endnu en - og om muligt en tredie - men da måtte bådene ikke gå ind, men udenfor revlerne afvente redningsbåd og evt. også redningsdamper.

Indtraf der tåge, der ikke behøvede at påvirke havet, da var der en kanon og en håndtrukket sirene, altsammen for at lede fiskerne ind i fiskerlejet, når de kom ind under land søgende landkending.

Kræn Knudsen kendte sit hvervs alvor, og netop derfor kontaktede han gerne ældre tilstedeværende fiskere for at høre deres mening. Der kunne, når fiskerne en tidlig morgen kom til havet og dårligt kunne skimte så langt som til revlen, herske tvivl om havvejr eller ikke havvejr. Så gik den gamle signalmand lidt afsides på stranden for uset at stikke en pind ned i stranden. Gik så havet op forbi pinden gentagne gange, da frarådede han søsætning - omvendt hvis havet ikke nåede pinden, så tilrådede han fiskeri. Fiskerne kunne mere sig over dette private indfald. De tog mere varsel af vindretning, vindstyrke, også himlens udseende - skyffer, som de kaldte det.

* * *

Men tilbage til drengeløjer igen, hvor der efter sigende blev reageret både af fiskere og signalmanden. Ja, drengestreger var det såvist, men de tre -fire der stod bag det, var ikke drenge men konfirmerede ynglinge, der var begyndt fiskeriet - og det gjorde ikke sagen bedre.

Det hændte en sommerdag, at en hummerbåd ville ud at løbe deres hummertejner. Men æ vind var "udle" - og havet ikke helt "slet" - det var både bådelauget og signalmanden enige om - og derfor gik de hjem. Senere op ad dagen bedredes forholdet. Fiskerne kom til havet, tog ud, og vendte ind, selvom havet nu og da "ku' sebl øwer på æ ræwl".

Imidlertid var det mærkværdige sket, at der ingen signalmand var at se - og det må der sikkert fra fiskerside være ymtet nogle bemærkninger om, som må være sivet

ind hos de unge, eller bedre, store drenge.

De blev nemlig tilbage på landingspladsen og udpønsede en plan, som den gamle signalmand sikkert aldrig glemte - -. De listede sig uset op på signalbakken, skaffede sig adgang til det lille redskabshus, tog to balloner ud, og firede dem op på signalmasten.

* * *

Nu var det sådan, at Kræn Knudsens hus nok lå bag ret høje bakker eller remmer, men fra sit vindue kunne han se både bakken og signalmasten - og det gjorde han flere gange af gammel vane såmænd.

Og nu - synet af de to balloner virkede lammende på ham. Her sad han - og løbe kunne han ikke - men ud af huset gik det, og øjeblikke efter var den lille halte mand på vej med stien, ned og op af bakker imod et mål - havet, plaget som han var af selvbeprejdelser, om hvad da folk ville sige til en mand, der havde ansvar, men misbrugte det så skammeligt.

Det var sikkert hans tungeste gang den.

Hæsblæsende og gennemblødt af sved og med den stive grå hat svingende i hånden, nåede han signalbakken, hvor de to balloner ikke var noget fata morgana, men en barsk realitet, som de hang der og dinglede for en svag sydvestlig brise. Han fortsatte haltende sin enegang nedover. Men det undrede ham, at der ingen mennesker var at se ved en lejlighed som den, hvor der dog kunne være grund nok til redningsbådsassistance med to balloner på masten. Hans undren blev ikke mindre, da han nåede landingspladsen, hvor der ikke var en levende sjæl - bortset fra en måge, der forskrækket gik på vingerne efter en lur på en bådstævn. Udenfor havstokken flaksede terneflokket fra Madstedborg efter jagt på småsild. Kræn Knudsen lænede sig træt op mod en bådside og tørrede sveden af panden med bagsiden af den hånd, som var fri af hatten. Derefter talte han bådene. Han vidste nøje, hvormange der skulle være - og de var der alle.

* * *

Bagved en klittop i tilbørlig afstand af signalmandens omstrefjende blikke, lå tre knægte og iagttag signalmandens trælse opstigning til masten med de to balloner. Han tog dem ned og stillede dem omhyggeligt på plads. Derefter vendte han havet ryggen, gik langsommere end på udturen hjem til Kårn Mari. Selvfølgelig var han endda meget vred, da han fik rede på sagen. - - Men som han nu her sad ved en mellemmad ved sin kones side, følte han en egen befriende lettelse - for som han sagde: De hele ku' jo ha' wæt møj war'.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1973, side 365-371).